

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnicijemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrtrleta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

☞ V Ljubljani v sredo 19. avgusta 1868. ☞

Gospodarske stvari.

Gosenice na zelji — grozna letošnja nadloga.

Gospod dopisnik iz Bučke prosi „Novice“, naj bi povedale pomoč zoper gosenice na zelji, katerih je letos toliko, da so v več krajih že popolnoma pokončale zelje. Prava poljska nadloga so.

Svetuje se mnogih reči, ktere naj se potresejo na zelje, ali s katerimi naj se poškopí. Ali kakor je z vodo zmešani petrolej potrjen, da pomori mnogovrstni mrčes, tako nevaren je zelju, ako ostro to olje pride do srca zelnega.

Tako je gospodar v veliki stiski, ker v taki silni nadlogi, kakor je letos sèm ter tjà, ne pomaga nič, kadar je tega mrčesa na milijone. Tukaj je pomoč skor tako nemogoča, kakor ob ognji, kadar že cela hiša gori.

V tacih okoliščinah, kakor so gospodarji letos, ne vemo jim boljšega na srce položiti, kakor to, kar so „Novice“ 1856. leta pisale. Naj bi ponovljeni poduk ne bil klic vpijočega v puščavi! „Novice“ so takrat to-le svetovale:

„Koliko škodo napravijo gosenice marsiktero leto zelju (kapusu), znano je vsakemu gospodarju in vsaki gospodinji. In spet letos je bilo tega požrešnega mrčesa v nekterih krajih na kupe. Obirali so jih, pa pridno dan na dan je bilo treba jih obirati in pokončevati; če ne, ni tudi obiranje nič zdalo.

In vendar imamo dosti gotov pomoček, večkrat potrjen in tudi v „Novicah“ že priporočan — pa Bogu bodi milo! da so dobri sveti tolikrat glas vpijočega v puščavi. Danes se bere kaka reč, jutri je že pozabljena. Potrebno se nam tedaj zdi, še enkrat in sedaj, ko so požrešne gosenice gospodarjem in gospodinjam v spominu, od konopelj govoriti po besedah „Frau. Bl.“ Morebiti si bojo pridni gospodarji in gospodinje zapomnili to za drugi čas.

Konoplja je pomoček — pravi ta časnik — kateri stori, da ni treba gosenic na zelji obirati. Poskušalo se je marsikaj že, trosilo in škropilo po zelenjadi, pa vse vkup nič ne pomaga. Ali ni tedaj najpametneje, da se gospodarji poslužijo takega pomočka, kateri metulje od zelnikov odganja, da ne zasirjajo jajc, iz katerih se zležejo požrešne gosenice. Tak pripomoček je konoplja. Omotični konopni duh odganja metulje, da ne letajo okoli, kjer konoplja raste. Z malo rečjo je tedaj pomagano. Nič družega ni treba storiti, kakor med gredami, kjer je zelje, vsejati nekoliko konopelj, ktere na tem mestu kaj rade rastejo. Da pa konoplja prepozno ne doraste, ampak da je že takrat, kadar zeljni metulji okoli frčijo, tako doraščena, da puhti iz sebe metuljem zoperen duh, se mora sejati dosti zgodaj,

tedaj, kakor je kraj in letina, ali brž iz začetka meseca rožnika (junija) ali sred tega meseca ali proti koncu. Ako vtakne gospodar na kakih 10 čevljev saksebi konopljenega semena po zelnikovih gredah, more si svest biti, da ne bo metuljev blizo in potem tudi gosenic ne bo.“

Rastlinam škodljive živali.

Rastlinam so mnoge živali škodljive, velike in majhne, domače in divje: svinje, kure, tiči, zajci, črvi, mravlje, gosenice, uši, bolhe, polži, kobilice itd.

Če so njive v takem kraji, da večji živali lahko do njih pridejo, treba je skrbeti za ograjo, najboljšo za živo mejo, gosto in nizko, trnjevo ali drugo, da vsaj večji živali do rastlin ne pridejo. Gosto mejo naredimo, ako vsajeni les izprva spomladi skozi dve ali tri leta prirezujemo in tako nizko držimo, da se razraste, in se vejice druga v drugo zapletejo.

Tičem je teže njivo in žito, postavimo prosó, ubraniti. Postavijo se jim strašila, da se vsaj nekaj časa bojé; včasi se pa odpodé. Nekoliko pa se jim more tudi privoščiti, saj tudi hočejo živeti in življenja veseli biti, in tolikanj bolj, ker so nam sicer zato koristni, kajti veliko mrčesev pokončajo, kateri bi nam še večji škodo delali.

Mravlje se odpravijo, če se mravljišča poiščejo in pokončajo, z vrelo vodo najhitreje in najbolj.

Črve in gosenice pa je že teže ugonobiti. Veliko gosenic in črvov se zatare, če metulje lovimo in zataremo. Ravno tako, če zalego po perji in drevji poiščemo in pokončamo; če črve v zemlji pri oranji in kopanji pomorimo; posebno če kebre lovimo in jih prav veliko zataremo, ki ne le sami veliko škodujejo, ampak tudi črve zaležejo, da nam rastline spodjedajo. Nekteri olje zoper gosenice svetujejo, pa ne premislijo, da olje ni le gosenicam in takim mrčesom, ampak tudi vsem rastlinam hud strup. — Zapnom ali pepelom rastline, mlado zelje, repo itd. poštopati, včasi gosenice pomori. Drugi svetujejo s trpentinom sèm ter tjà vejice po njivi namazati; ker trpentinovega močnega in huđega duha gosenice ne morejo prenašati, zato bežé. Včasi pa tudi vse to nič ne pomaga, in ni še znano, kaj da bi vselej pomagalo. Včasi je že toliko gosenic bilo, da so vse, kar je bilo za-nje, pojedle, predno so dozorele, in po tem glada poginile, predno so zalego naredile, in bil je potlej dolgo časa mir pred njimi. Cloveška modrost tukaj še malo zmore.

Tiči, kateri od tacih živali živé, še zmiraj več opravijo, kakor mi. Toraj je nespametno take tiče preganjati ali loviti, ampak boljše je, jih privajati in jim mir dati, postavimo, senicam, brglezom, žolnam, srakoperjem in tudi celó vrabcem, ki kebre in gosenice jedó. Koliko

muh bi več bilo, če bi jih lastovke in srakoperji in drugi tički, ki večidel le od njih živé, ne polovili. Če tedaj vrane ali kavke za brazdo hodijo, nikar jih ne podimo, če morebiti včasi tudi po kakošno koruzno zrno posežejo, pa vendar še raji debelega črva, ki bi nam utegnil veliko škodovati, pozobljejo. Ravno tako živé tudi postovke in več družih tičev od črvov. Nespametno bi bilo preganjati jih, ki malo ali pa nič hudega ne storé. Le take tiče, kateri samo zrnje jedó, če se ti ljubi, lovi in jej. Bodimo pametni pri tičih, in podučimo se popred: ali so nam koristni ali škodljivi!

Zoper uší, bolhe, polže, kobilice se je tudi težko vojskovati. Uší včasih apno pokončá. Bolhe tudi apno, pepel ali saje. Če bi 14 dni po setvi sopet še ravno tisto, postavimo, zelje, sejali, šle bi bolhe na mlajši rastlinke, une bi pa med tem odrastle, da bi jih bolhe potlej več ne jedle. Uší se držé na spodnji strani peresa, postavimo, na zelji. Potreti jih, je najgotoviše. Nikar ne išči družih pomočkov, ki vsi ti dosti ne zdajo! Gotovo pa pomaga, če tudi kakošne groše veljá, da jih obirati in pokončati damo — pa pridno in več časa zaporedoma.

Polži, ki včasi že jeseni rež do čistega končajo, se s poštopanim apnom najgotoviše zatarejo.

Kobilice naše bolj po travnikih kakor na polji živé, in zeló veliko škode ne delajo. Če bi pa celi oblaki kobilic iz jutrove dežele prišli, kakor je že včasi bilo, bi, kamor bi sedle, naglo vse zgrizle, da bi tla gola ostala. Veliko ljudi z vejami, ognjem in dimom bi jih morebiti pregnali, da bi se, kaj pa da, spet drugej vsedle.

Krti, krtice itd. se lové in končajo. Ker pa krti veliko mrčesov v zemlji pojedó, umni kmetovalci trdijo in priporočajo: ne pokončavati krtov! Krt je take nature, da se ne dotakne nobene korenine pod zemljo, tedaj nam od te strani celó nobene škode ne stori. Koristen pa nam je zato, ker podzemeljske mrčese žre, in ker s tem, da krtine dela, zemljo rahljá, spodnjo mrtvico na dan meče, da se zraka in vlage napije in tako rodovitna postane. Z ozirom na tak velik dobiček bi tedaj kmetovalec še le imel krte si rediti, ne jih pa pokončavati, ker tisto nadlego, da krtine delajo, lahko z grablami poravnamo v svoj gotov dobiček. Le edino takrat, če so poleti na senožetih krtine koscu na poti, smelo bi se reči, da so nam nadloga, — ali to se jim smé že prizanesti za druge dobrote, ki nam jih storé.

Gospodarske novice.

* Tržišča (sejmi) za kokone na Ogerskem. Zagrebški „Gospod. List“ pripoveduje, da je ogersko ministerstvo trgovine oklicalo mnogo večih mest na Ogerskem, kjer se kokoni prodajati morejo, da se s tem svilarstvu na noge pomaga. V tem razglasu govori minister tako-le: „Ker se od mnogo strani slišijo pritožbe, da poglavitna zapreka svilarstvu (židoreji) na Ogerskem je ta, da svilorejci svojih kokonov ne morejo prodati, spoznal sem za dobro — dokler ne najdemo boljših pomočkov — da se v večih mestih in ako je mogoče v stolici gospodarskih društev, tisti čas, ko se gojenje svilnih črvičev dovršuje, naznanijo sejmi za prodajo kokonov, da na taka tržišča kupci in prodajalci domačih kokonov skupaj pridejo.“ Potem minister odločuje take sejme v Kaniži na 15. dan kolovoza, v Zala-Egerseku na dan Marije Magdalene, v velikem Bečkerekku na 17., v Pečuhu na 15. kolov., v Novem Sadu na 11. julija, v Zomboru na 15. kolov. in to vselej na tisti dan, ko je živinski sejm. Potem odločuje minister posebno cimentirano mero, po kateri naj se prodajajo itd. — Taki sejmi bi tudi pri nas pripo-

mogli k razprodaji kokonov, kajti tudi pri nas je to velika ovira napredku svilorejnemu.

* Družba za vinstvo v Gorici. — Te dni je razposlal ustanovni odbor vabilo na vdeleževanje in načrt pravil tega društva. Občne določbe so te-le: Družba za vinstvo na Goriškem se ustanavlja kot brezimna (anonimna) družba na delnice (akcije). Glavni namen tej družbi je zboljšanje domačih vin in kupčevanje ž njimi. Naloga bode tedaj društvu, prizadevati si, da se bo pridelovalo boljše grozdje, in da se bode širil praktičen poduk o vinstvu, torej se bodo sprejemali učenci, da se jim bode kazalo, kako naj vino napravljajo po družbinih načinih. Ustanovljena bo družba za 10 let. Ali bo imela obstati še dalje ali ne, o tem bo imel pravico skleniti občni zbor. Samo ko bi se primerilo, da bi potrjeni račun konec tretjega ali poznejih let pokazal gotovo zgubo 50 odstotkov družbinega kapitala, bode se družba tudi poprej razdrla.

* Svilne gosenice v gnoji zapredene. — „Domovina“ pripoveduje čudno prikazen, ki je pomina vredna, tako-le: „Letos (poleti) so se svilodi (židne gosenice) japonske sorte skoraj vsem gospodinjam sami od sebe izvalili, da-si ni bilo tñ nekterim všeč, ker so prišle v zadrego zastran listja. Tako jih je tudi neka žena v vasi ** (eno uro hoda od Gorice) v drugo redila, in to tem pridnejše, ker so se jej bili prvi letošnji svilodi (spomladi) dobro sponesli. Po 4. levljenji pa žena zapazi, da ne grejo nič kaj po volji. Odbere toraj, kar je bilo bolj zdravih, ostale vrže na gnoj; gospodar pa vzame vile in jih rahlo z gnojem pokrije; na to je nastopilo deževno vreme. Med tem so se zdravi svilodi zapredli in naredili 5 funtov galete. Ko je bila ta že pobrana in prodana, gré gospodar gnoj mešat, in kaj najde? Privleče vse polno galete, to je zapredenih svilnih gosenic izpod gnoja! Jaz sem bil sam priča te čudne prikazni pri tej čudni živalci Božji.“

Národne stvari.

Tabor ljutomerski.

Evo po dani obljubi obširniši popis zanimivega ljutomerskega tabora!

Gospod župnik ljutomerski dr. Klemenčič stopi prvi na leco in zbranemu ljudstvu govori tako: „Rodoljubi, po novi ustavi, podani nam od cesarja, nam je mogoče in imamo pravico naše želje in misli očitno pod milim nebom izgovoriti ter jih naznaniti vladi, da se izpolnijo. Da pa začnemo delo, treba nam je reda, treba nam je predsednika. Da ne bi časa tratili z volitvijo, zato vam predlagam učenega rodoljuba, rojenega sosedni vasi pri Mali Nedelji, gosp. dr. J. Razlaga (živio!) za predsednika. Ako je tudi vaša misel, recite: da!“ — Vse kliče: da, živio dr. Razlag. — Tako soglasno izvoljeni predsednik nastopi in govori: „Slovenci, dragi rodoljubi! Več 100 let je že preteklo, kar se naši predniki niso smeli zbirati pod milim nebom in razgovarjati se o rečéh, ktere zadevajo občino in občne reči. Dôba je zdaj zato, da izreče slovenski narod svoje želje in jih naznani vladi. Trenotek je važen, porabimo ga! Žalostno se je godilo našim prednikom in tudi nam; al mi želimo, da se naši deci bolje godí, (Živio!) Sreča bo za nas, če bode telesno in duševno izobraženje tako, kakoršno je mogoče. Skrbeti moramo, da stori obrtnik, uradnik itd. vse po najboljih močéh, kajti takrat se boreklo, da je narod na boljem stanu. To hočemo storiti, ker imamo um, pamet in dobro čutljivo srce. Ker ste mi dali čast, da sem prvemu slovenskemu taboru predsednik, zato vas prosim, da me ubo-